

2. Белая А.Л. О роли средств интерактивной коммуникации в обучении иностранному языку / А.Л. Белая, О.Н. Шульга // Женщина. Общество. Образование: м-лы 13-ой междунар. науч.-практ. конф., 17 декабря 2010 г.; Минск. Женский институт Энвила. – Минск, 2011. – С. 284-286.
3. Гейхман Л.К. Интерактивное обучение общению: подход и модель / Л.К. Гейхман. – Пермь, 2002. – Перм. гос. ун-т, 2002. – 260 с.
4. Ковалёва Т.А. Дидактический потенциал подкастов и методика их использования в дистанционной форме обучения иностранному языку / Т.А. Ковалёва // Иностранные языки дистанционном обучении: м-лы III Международной науч.-практ. конф., 23-25 апреля 2009 г.; Пермь. Том 2. – Пермь: Изд-во Перм. гос. техн. ун-та, 2009. – С. 48-55.
5. Сысоев П.В. Методика обучения иностранному языку с использованием новых информационно-коммуникационных Интернет-технологий: учебно-метод. пособ. для учителей, аспирантов и студентов / П.В. Сысоев, М.Н. Евстигнеев – Ростов н/Д: Феникс; М: Глосса-Пресс, 2010. – 182 с.
6. Waragai I. Podcasting interaktiv – Lernende produzieren Lernmaterialien / I. Waragai, T. Ohta, N.M. Raindl // gfl-journal. – 2010. – № 1. – S. 24-48. – Режим доступа: http://gfl-journal.de/1-2010/Waragai_Ohta_Raindl.pdf. – Назва з екрану.

Т.В. ТЕРЕЩЕНКО. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОГО СЕРВИСА «ПОДКАСТ» КАК ИННОВАЦИОННАЯ МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ГОВОРЕНИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА)

Резюме. В статье анализируется методика работы с мультимедийными мобильными приложениями. Для интеграции подкастов в преподавание немецкого языка предлагаются критерии подбора мультимедийных материалов, задания с их применением и для создания собственных материалов.

Ключевые слова: подкасты, интеграция технологий в учебный процесс, говорения.

T.V. TERESHCHENKO. USE OF SOCIAL SERVICE "PODCAST" AS INNOVATIVE METHODS OF TEACHING SPEAKING (BASED ON THE GERMAN LANGUAGE)

The summary. The article analyzes the methods of work with the multimedia mobile applications. For the purpose of integration of podcasts into the teaching of German language criteria for the selection of multimedia materials are offered, as well as the tasks for their using and ways of creating of the own materials.

Key words: podcasts, the integration of technology into the learning process, speaking.

Рекомендовано до друку.

Канд. пед. наук, доц. Л.А. Середюк.

Одержано редакцією 10.05.2016 р.

УДК: 378.147.016:811.111

Л.В. ГРОНЬ

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ВІЛЬНОГО ПЕРЕКАЗУ СТУДЕНТІВ МОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Резюме. У статті розглядаються шляхи оптимізації навчання вільного переказу студентів мовних факультетів вищих навчальних закладів. Рекомендовані методичні прийоми, які сприяють ефективному формуванню вмінь мовного оформлення та організації змісту тексту-переказу.

Ключові слова: оптимізація, усномовленнєва компетенція, вільний переказ, методичні прийоми.

Постановка проблеми. З розширенням міжнародного співробітництва в рамках економічної і політичної глобалізації суттєво підвищились вимоги до випускників українських вищих навчальних закладів, в тому числі і мовних спеціальностей. Найважливішим компонентом майбутньої професійної діяльності студентів мовних факультетів є формування та розвиток іншомовної компетенції в усному мовленні. Зокрема, у Програмі для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців з англійської мови [1], зазначається, що випускники повинні виявити вміння висловлюватись вільно і спонтанно, не відчуваючи браку мовних засобів для вираження думки.

Одним із ефективних засобів розвитку усних комунікативних умінь майбутніх фахівців з іноземної мови є вільний переказ, під яким розуміється передача основного змісту прослуханого (прочитаного) тексту "своїми словами".

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методики навчання переказу іншомовного тексту розглядається низкою авторів (Л.І. Лазаркевич, К.В. Леонтєва, С.С. Максимчук, В.С. Цетлін, В.А. Щоголева і Б.Г. Скобін та ін.), однак проблема зберігає свою актуальність. Головною причиною, на наш погляд, є низький рівень сформованості усномовленнєвих умінь студентів. Як відмічають дослідники (П.Б. Гурвич, В.В. Матвейченко, В.І. Невська та ін.) і як свідчить наш власний досвід роботи на мовному факультеті ВНЗ, усне монологічне мовлення студентів як молодших, так і старших курсів не відзначається змістовністю, логічністю, оригінальністю, критичністю, емоційністю тощо. Найчастіше перекази характеризуються відсутністю важливих

© Л.В. Гронь, 2016

деталей (Ю.В. Єршомін), використанням випадкових слів оригіналу, недостатньою зв'язністю між реченнями або її відсутністю (Дж. Дей, Д. Фішер). Вказані недоліки наштовхують на думку про те, що студентів спеціально не навчають переказу. Потрібно мати на увазі, що вміння передати зміст сприйнятого тексту (переказ) може бути і чисто навчальним, і мовленнєвим (комунікативним), включеним в усне іншомовне спілкування. Різниця полягає в інструкції: або переказати текст, щоб продемонструвати рівень сформованості навчальних умінь, або переказати зміст тексту співрозмовникові, який цей текст не читав (не чув), з урахуванням ситуації і з певним мовленнєвим завданням.

Невирішеність проблеми навчання переказу підтверджується й тим, що в практиці викладання використовується переважно переказ, близький до тексту. А це призводить до того, що студенти запам'ятовують запропонований текст і відтворюють його майже дослівно. При цьому основне навантаження припадає на оперативну пам'ять, а усномовленнєві вміння, які лежать в основі вільного переказу (переказу основного змісту сприйнятого тексту своїми словами), не розвиваються.

У теорії адаптації переказ розглядається як реконструкція, мислительна перебудова оригінального тексту та його осмислення у процесі запам'ятовування. Переказуючи текст, студент здійснює активну мислительну діяльність, результатом якої є спрощення, адаптація сприйнятого мовленнєвого повідомлення. У процесі редукції відбувається відбір матеріалу, його аналіз, виділення основного, суттєвого, його узагальнення. Перетворення відрізняються складністю і обумовлюються трансформацією і новокомбінуванням як елементів змісту, так і засобів вираження. Отже, репродукція з опорою на ситуацію, задану іншомовним текстом, доволі складна, і потребує проведення певної підготовчої роботи до викладу змісту сприйнятого матеріалу. Однак питання про те, як навчати переказу, залишається до цього часу дискусійним у методиці.

Метою статті є визначення ефективних шляхів оптимізації процесу навчання вільного переказу студентів мовних факультетів ВНЗ на основі порівняльного аналізу методичних прийомів, які використовуються на етапі підготовки до відтворення змісту сприйнятого тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз методичних прийомів навчання різних видів переказу іноземною мовою (стислою, детальною, вибірковою, вільною) показав, що у підготовці до різних видів переказів є багато спільного. Наприклад, для будь-якого виду переказу потрібен план, при всіх видах переказу потрібні деякі скорочення і видозміни речень і уривків тексту. Однак у залежності від виду та форми переказу ті чи інші прийоми роботи відіграють більшу або меншу роль.

Ми підійшли до вирішення даного питання з точки зору розвитку у студентів базисних умінь вільного переказу, а саме: умінь смислової організації та мовного оформлення власного продукованого висловлювання. Виходячи з цього, підготовча робота до вільного переказу повинна, по-перше, полегшити виклад розвитку подій або фактів сприйнятого оповідання, по-друге, забезпечити запам'ятання необхідних для переказу елементів тексту, по-третє, полегшити перетворення тексту оригіналу, спрямоване на його скорочення і спрощення.

Одним із традиційних методичних прийомів підготовки до переказу є складення плану [2]. Процес складення плану передбачає виділення логічної структури тексту, що досягається розчленуванням тексту на закінчені смислові частини – “мікротеми” і виділення головної думки кожної частини на основі узагальнення змісту. Ці вузлові речення (“факти”, “смислові віхи”), розміщені в логічній послідовності, є носіями основної смислової інформації повідомлення і можуть бути використані для плану, тобто пункти плану допомагають “організувати зміст” висловлювання. При цьому розвиваються вміння вичленити і викласти кульмінаційну подію; виділити факти і події, які ведуть до кульмінаційного моменту і пояснюють його; встановити їх логічну послідовність на основі усвідомлення причинно-наслідкових і часових зв'язків та відношень між ними; вміння опустити несуттєві факти, які не порушують логіку розповіді і не сприяють розкриттю теми та основної ідеї оповідання. Але слід відмітити, що не завжди вузлові речення тексту можуть бути використані як пункти плану. У процесі його складення часто виникає необхідність формулювання пунктів плану самими студентами. Цей процес потребує високого рівня абстрактного мислення студентів. Чим більше елементів тексту потрібно узагальнити, тим складніше для студента побудувати узагальнююче речення, яке являє собою основну думку даного фрагмента тексту. Оволодіння цим прийомом сприяє розвитку такого вміння мовного оформлення переказу як вміння будувати речення-замінники (групи речень або абзаців) за умов адекватності їх смислового змісту. З іншого боку, план майже не допомагає керуванню підготовкою до переказу з точки зору його перетворення, оскільки не розвиває вміння здійснювати навчальні дії по скороченню і спрощенню мовної і мовленнєвої форм сприйнятого тексту. Однак пункти плану ніколи не будуть зайвими опорами при викладенні змісту прочитаного чи почутого, якщо сприйнятий текст великого обсягу, хоча мовне оформлення висловлювання план майже не полегшує.

Навчати переказу пропонується за допомогою ключових (опорних) слів [3]. При підготовці до відтворення сприйнятого тексту із нього “вичленюють” найважливіші моменти, які записуються у вигляді ключових слів та виразів. Ці вербальні опори слугують “смисловими віхами” при переказі. Найефективнішими з точки зору фіксації вузлових моментів, логічної побудови висловлювання і адекватної передачі змісту тексту є іменники і дієслова. Ключові слова, як і пункти плану, здебільшого спрямовані на планування змісту висловлювання та стимулювання мовленнєвомислительної діяльності, а також слугують актуалізації в пам'яті і мобілізації лексичних засобів для формування висловлювання. Спостереження за процесом навчання показали, що студенти легко справляються з переказом за допомогою ключових слів, якщо обсяг тексту невеликий, намагаючись при цьому передати зміст близько до тексту. При збільшенні обсягу сприйнятого тексту навіть ключові слова мало допомагають.

Разом з тим деякі методисти [2, 3] рекомендують при підготовці до переказу складати смислову схему тексту в єдності з мовними опорами. На нашу думку, пункти плану, доповнені ключовими словами для їх розкриття, можуть стати надмірними опорами при навчанні переказу основного змісту своїми словами, тому що переказ за допомогою ключових слів орієнтує студентів на відтворення заданих лексичних одиниць, що в окремих випадках сковує творчість по перетворенню сприйнятого тексту. Являючись опорами для послідовного викладу змісту оповідання і для довільного запам'ятовування елементів тексту, як пункти плану, так і ключові слова полегшують підготовку переказу лише даного тексту, але не сприяють розвитку вмінь організації змісту і мовного оформлення будь-якого сприйнятого повідомлення.

Розкриємо зміст іншого традиційного прийому навчання переказу сприйнятого тексту, а саме: переказ за допомогою запитань [1-5]. Вони також, як і пункти плану і ключові слова, є опорами для забезпечення логічного розгортання висловлювання студентів. Але численні запитання призводять до майже дослівного переказу тексту, що суперечить завданню, яке ставиться перед студентами при навчанні вільного переказу. Вважаємо, що основна їх роль зводиться до контролю розуміння прочитаного (чи прослуханого). Для підтвердження даного висновку ми провели спостереження за процесом навчання вільного переказу за допомогою запитань, які показали, що студенти без труднощів відповідали на поставлені "репродуктивні" запитання, оскільки інформація експліцитно містилась у тексті оригіналу; деякі змогли також самостійно побудувати запитання, дотримуючись логічної послідовності. Але переважна більшість студентів намагались запам'ятати і майже дослівно передати зміст тексту, використовуючи при цьому лексику тексту оригіналу. Незважаючи на установку викласти основний зміст сприйнятого тексту своїми словами, студенти не змогли скоротити і спростити його мовну і мовленнєву форми. В переказах мали місце пропуски інформативно-значущих елементів, порушення логічної послідовності викладу, зв'язності. Безперечно, певною мірою запитання допомагають вичленити з тексту кульмінаційну подію, допомагають встановити і запам'ятати логічну послідовність фактів та подій, які ведуть до неї, але студенти, здебільшого, переказували тільки те, що вони змогли запам'ятати в ході підготовчої роботи за допомогою запитань.

Отже, запитання не стимулюють уміння перетворення і спрощення тексту на смислового та мовному рівнях, а саме: виключення надлишкової інформації, з'єднання вузлових речень тексту за допомогою різних засобів зв'язку, синонімічні заміни, спрощення складних речень і т. ін.

Розглянемо ще один прийом для навчання відтворення сприйнятого матеріалу – переказ шляхом скорочення, спрощення і перефрази тексту. Характер дій по скороченню і спрощенню тексту при його відтворенні зводиться до скорочення тексту на рівні речення, групи речень, абзацу і цілого тексту, коли при викладенні змісту опускаються несуттєві для передачі фабули елементи тексту шляхом виключення надлишкової інформації. До спрощення тексту відносяться дії по розчленуванню складних речень на прості, побудові узагальнюючих речень-замінників, більших за обсягом, а також єднаних речень з метою одержання зв'язного висловлювання. Здійснення таких адаптаційних дій студента відбувається на основі складних мислительних операцій аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, абстрагування і т. ін., які зводяться до трьох основних процесів: перефрази, узагальнення і виключення.

При виконанні вправ на лексико-граматичний перефраз певних фрагментів сприйнятого тексту (тобто вправ на перетворення тексту) здійснюється розвиток умінь мовного оформлення висловлювання. Студенти поступово усвідомлюють сам "мовний механізм" цих вправ, відбувається оволодіння тією чи іншою мовленнєвою операцією, яка спрямована на заміну, скорочення, спрощення мовної форми сприйнятого тексту. Знання способів мовних і мовленнєвих перетворень на основі семантичної (смислової) еквівалентності полегшує переказ своїми словами. Вправи на перетворення тексту оригіналу викликають необхідність узагальнювати матеріал, виділяти в ньому найсуттєвіше і відсікати несуттєве, стисло викладати зміст сприйнятого тексту своїми словами, тобто творчо.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що прийом навчання переказу тексту шляхом його скорочення, спрощення і перефразу є ефективнішим засобом підготовки до переказу своїми словами, ніж навчання переказу за допомогою плану і ключових слів, або за допомогою запитань, оскільки він сприяє розвитку вмінь мовного оформлення висловлювання, без яких неможливе вирішення комунікативного завдання: виклад основного змісту прочитаного (прослуханого) своїми словами. При виконанні вправ на скорочення, спрощення і перефраз розвиваються ті мисленнєві дії, які на основі певної психічної діяльності (аналізу, порівняння, узагальнення і т. ін.) перетворюються в операції, тобто відбувається оволодіння способом дії по перетворенню сприйнятого тексту-оригіналу.

Для визначення порівняльної ефективності зазначених методичних прийомів навчання вільного переказу іноземною мовою був проведений розвідувальний експеримент на першому курсі факультету іноземної філології РДГУ. З цією метою розроблено три варіанта комплексів вправ згідно основних прийомів навчання переказу: варіант I – шляхом скорочення, спрощення і перефрази тексту, варіант II – за допомогою ключових слів і плану, варіант III – за допомогою запитань. Кількісно-якісний аналіз вільних переказів студентів здійснювався згідно з такими критеріями: адекватне відтворення змісту тексту (змістовність); зв'язність (логічність) побудови висловлювання; рівень перетворення; мовна правильність. Результати зрізу переконливо довели перевагу першого варіанту (навчання вільного переказу шляхом скорочення, спрощення і перефрази тексту), який ефективніший за другий на 8% і на 10% за третій.

Таким чином, одним із шляхів оптимізації навчання вільного переказу іноземною мовою є

застосування на підготовчому етапі основних прийомів перетворення мовної і мовленнєвої форм сприйнятого тексту: скорочення, спрощення і перефрази.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / кол. авт.: С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей (кер.), Ю.В. Головач [та ін.]; Київ. держ. лінгв. ун-т та ін., 2001. – 245 с.
2. Анюшкина Г.К. Место пересказа среди других упражнений по развитию навыков устной речи / Г.К. Анюшкина // Научно-методическая конференция по вопросам обучения иностранным языкам в вузах: Тезисы докладов. – Воронеж, 2000. – С. 8-9.
3. Методика обучения иностранным языкам в начальной и основной общеобразовательной школе: учебное пособие для студентов педагогических колледжей / под ред. В.М. Филатова. – Ростов н/Д: Феникс, 2004. – 416 с.

Л.В. ГРОНЬ. ОПТИМИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ СВОБОДНОМУ ПЕРЕСКАЗУ СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВЫХ ФАКУЛЬТЕТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Резюме. В статье рассматриваются пути оптимизации обучения свободному пересказу студентов языковых факультетов ВУЗ. Рекомендованы методические приемы, способствующие эффективному формированию умений языкового оформления и организации содержания текста–пересказа.

Ключевые слова: оптимизация, усноречевая компетенция, свободный пересказ, методические приемы.

L.V. GRON. OPTIMIZATION OF TEACHING FREE RETELLING STUDENTS OF FOREIGN LANGUAGE DEPARTMENT AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The summary. The work deals with the problem of optimization of teaching free retelling students of foreign language department at higher education institutions. The methodical techniques for effective skills formation of linguistic presentation of own monologue and organizing the contents of the retelling have been recommended.

Key words: optimization, oral speech competence, free retelling, methodical techniques.

Рекомендовано до друку.

Канд. пед. наук., ст. викл. Н.І. Гасва.

Одержано редакцією 12.05.2016 р.

УДК: 378: 811. 111: 37: 373. 54

Н.М. КУЗЛО

ОСОБЛИВОСТІ ПІДСИСТЕМИ ВПРАВ З ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ БУДІВЕЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Резюме. У статті розглянуто особливості підсистеми вправ з формування англomовної лінгвістичної компетенції студентів будівельних спеціальностей згідно із моделлю формування даного виду комунікативної компетенції та відповідно до таких типових задач виробничої діяльності як опрацювання технічної інформації і розробка окремих планувальних інженерно-конструктивних рішень. Також представлено комплекси вправ відповідно до тематичних циклів “Загальна характеристика ескізного робочого будівельного проекту”, “Креслення з примітками”, “Ескізний робочий будівельний проект”.

Ключові слова: англomовна лінгвістична компетенція, підсистема вправ, комплекс вправ, мовленнєві навички, вербально-візуальний комплекс.

Постановка проблеми. Професійна підготовка студентів немовних спеціальностей розглядається через призму комунікативної компетенції, базисним компонентом якої є лінгвістична компетенція. В сучасній методиці процес навчання іноземних мов розглядається як безперервний ланцюг вправ, які виконуються послідовно [13, 67]. Відповідно процес формування англomовної лінгвістичної компетенції здійснюється за допомогою підсистеми вправ.

В зв'язку зі підвищенням попиту до вивчення англійської мови професійного спрямування, проблема створення підсистеми вправ для формування англomовної лінгвістичної компетенції майбутніх інженерів-будівельників є однією із найактуальніших у практичному відношенні.

Актуальність останніх досліджень. Окремі підсистеми вправ для студентів мовних та немовних спеціальностей було розроблено як на формування компонентів лінгвістичної компетенції, а саме граматичного, лексичного та фонетичного компонентів (С.М. Амеліна, Н.Ф. Бориско, В.Д. Борщовецька, Т.П. Василенко, О.М. Вовк, І.Б. Каменська, Т. Ларіна, І.В. Османова, Т.О. Стеченко, З.К. Соломко, С.В. Смоліна, В.Г. Терещук, І.П. Тригуб) [1, 2, 3, 4, 5, 7, 10, 11, 12] так і на формування даного виду комунікативної компетенції в усному мовленні і читанні [6, 8]. Вчені розглядають поетапне формування цього компоненту комунікативної компетенції шляхом упровадження у навчальний процес системи вправ у поєднанні зі змістовими і ситуаційними характеристиками комунікативної взаємодії, організацією роботи за темами.

Мета статті – продемонструвати особливості підсистеми вправ у таких домінуючих видах мовленнєвої діяльності як читання і говоріння відповідно до таких типових задач виробничої діяльності як опрацювання технічної інформації і розробка окремих планувальних інженерно-конструктивних рішень.